

ผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*

Effects of Training on Media Literacy Development of Suan Dusit Rajabhat University Students

จินตนา ต้นสุวรรณนนท์**

Chintana Tansuwannond

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาตรี ชั้นปี 1 ที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม หลังจากนั้นจึงนำมาสุ่มแบบแยกประเภท (Stratified random sampling) ตามลักษณะของระดับการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ และต่อมาทำการสุ่มนักศึกษาเข้ากลุ่มทดลอง 2 กลุ่มและกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ (1) แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ (2) แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ และ (3) ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ ที่ทำการวัดการรู้เท่าทันสื่อ 4 ครั้ง คือ ก่อนการทดลอง, ภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1 (10 กิจกรรม), ภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 2 (การฝึกทำโครงการ) และติดตามผลหลังการฝึกทำโครงการแล้ว 1 เดือน หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปร 3 ทางแบบวัดซ้ำ (Three way MANOVA with Repeated Measure) ผลการวิจัย พบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการฝึกอบรม ระดับการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ และครั้งของการวัดต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในด้านการคิดวิจารณ์ญาณ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ แต่พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครั้งของการวัดกับรูปแบบการฝึกอบรมต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา นักศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อมีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกและรูปแบบที่ดีที่สุดในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา คือ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้านคือ ด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจและพฤติกรรมร่วมกับการฝึกทำโครงการ

คำสำคัญ : การรู้เท่าทันสื่อ การรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ การทดลอง

Abstract

The objectives of this research were to study the effects of training programs on media literacy development among the sample groups. The samples consisted of freshmen undergraduate students at Suan Dusit Rajabhat University. Those students were selected via stratified random sampling according to media self efficacy level and assigned equally into three groups :1) the experimental group A 2) the experimental group B

* ปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.2550

** อาจารย์หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

and 3) the control group. Each group consisted of 20 students. The instruments used in this study were as following : (1) the media literacy test , (2) the media self efficacy test and (3) the module of media literacy development. Each sample was repeated measured 4 stages as following : stage1 : before the experiment , stage 2 : at the end of the media literacy development training for 10 sessions , stage 3 : at the end of project work practices ,and stage 4: one month after the project work practices. Media literacy scores of samples were analyzed with three way MANOVA with repeated measures The experimental data analyses revealed that there was no significantly statistical difference in the interaction of type of programs , level of media self efficacy and times of measurement . However, interaction between type of programs and times of measurement was found. Students who participated in the media literacy development training programs were higher media literacy score than those who did not participated the programs. According to the research finding , it suggested that the best program to develop media literacy was the combination of both the media literacy development training programs and project work practices.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคสังคมสารสนเทศ สื่อมวลชนได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม จากการที่ยังมีประชาชนบางกลุ่มบริโภคสื่อโดยขาดภาวะป้องกัน ไม่ได้ตระหนักว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลทำให้สื่อเข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคลโดยยากที่จะปกป้องตนเองจากอิทธิพลของสื่อได้ (Potter, 2005: 6-7) ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย พบว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลและสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มของเยาวชน วัยรุ่น และนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของธุรกิจสื่อมวลชน เนื่องจากผู้บริโภคกลุ่มนี้มีกำลังซื้อสูง และเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างง่ายต่อการชักจูงเพราะมักใช้อารมณ์และความรู้สึกมาเป็นตัวแปรในการตัดสินใจ (รดี ธนารักษ์, 2544 : 4-5 ; ราไฟ เกตุดี, 2537 : 144)

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและผลสำรวจความคิดเห็นของหลายๆ สถาบันต่างพบว่า ในปัจจุบันเยาวชน วัยรุ่น นิสิตนักศึกษายังไม่รู้เท่าทันสื่อ สังเกตได้จากการเลือกรับและใช้สื่อในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ทั้งปัญหาการเปิดรับสื่อลามกอนาจาร ปัญหาการเลียนแบบ

พฤติกรรมการบริโภคตามสื่อโฆษณา ปัญหาการเลือกรับและใช้สื่อที่มีความรุนแรง ฯลฯ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมามากมาย อาทิ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของเด็กและเยาวชน ปัญหาการบริโภคสินค้าอย่างฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย การตกเป็นทาสของวัตถุ การเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่ปรากฏในสื่อและการมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง เป็นต้น จากปัญหาดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ของการไม่รู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทยในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในการป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เยาวชนเกิดการรู้เท่าทันสื่อขึ้น

แนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อได้กลายมาเป็นความสำคัญที่หลาย ๆ ประเทศต่างให้ความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนา ทั้งนี้เพราะ การรู้เท่าทันสื่อจะช่วยปกป้องผู้รับสื่อจากอิทธิพลทางลบของสื่อและช่วยให้เด็กและเยาวชนรู้จักเลือกรับและใช้สื่ออย่างชาญฉลาดสามารถถ่วงถ่วงสิ่งที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเนื้อหาสื่อได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ (Buckingham, 2005: 4; Halliday, & Blackburn, 2003: online ; Baran, 2004 :50)

จากความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อกับกลุ่มของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มปัญญาชนที่เป็นทรัพยากรบุคคลอันมีค่าของประเทศ ทั้งนี้การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อจะบรรลุผลสำเร็จได้จำเป็นจะต้องพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อให้ครบวงจร กล่าวคือ มีการพัฒนาทั้งด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจและ พฤติกรรม รวมทั้งได้รับการฝึกปฏิบัติด้วยการลงมือทำโครงการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปี 1 ทั้งนี้เนื่องจากเป็นวัยที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น และจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะถูก ชักจูงได้ง่าย กลุ่มดังกล่าวจัดเป็นกลุ่มเป้าหมายทางการค้าและเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างง่ายต่อการชักจูง การพัฒนานักศึกษาดังแต่ในระดับชั้นปี 1 จะเป็นการสร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและทักษะที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับสื่อมวลชนเพื่อให้นักศึกษาได้นำไปพัฒนาทักษะและความคิดให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้นในขณะศึกษาชั้นปีที่สูงขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างชุดฝึกอบรมสำหรับพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2. เพื่อศึกษาผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

สมมติฐานการวิจัย

มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรูปแบบการฝึกอบรม การรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ และ ครั้งของการวัดต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในด้านการคิดวิจารณ์ญาณ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาตรี ชั้น ปี 1 ที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมตลอดโครงการ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่ม 2 กลุ่มที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อในระดับที่แตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อสูงและต่ำ กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบแยกประเภท (Stratified random sampling) ตามลักษณะของระดับการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ หลังจากนั้นสุ่มนักศึกษาในแต่ละกลุ่มให้ได้รับรูปแบบการฝึกอบรมที่แตกต่างกันไป 2 รูปแบบโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลอง A ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 2 ระยะ ในระยะที่ 1 เป็นการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจ และพฤติกรรม และในระยะที่ 2 ได้รับการฝึกทำโครงการ สำหรับกลุ่มทดลอง B ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อเฉพาะในระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจ และพฤติกรรม และ กลุ่มควบคุม ไม่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อและไม่ได้ฝึกทำโครงการ กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีจำนวน 20 คน โดยภายในกลุ่มมีนักศึกษาที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อสูงและต่ำในสัดส่วนที่เท่ากันคือกลุ่มย่อยกลุ่มละ 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและประเมินผล คือ

2.1.1 แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย

2.1.1.1 แบบทดสอบปรนัย สำหรับวัด

การรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณเป็นแบบทดสอบปรนัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 16 ข้อ ประกอบด้วยคำถามปลายปิดที่มีตัวเลือก 4 ตัวเลือกให้เลือกตอบ โดยในแต่ละตัวเลือกจะมีเกณฑ์ในการให้คะแนนตามคำตอบว่า ผู้ตอบมีการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณอยู่ใน

ระดับใด (4 ระดับ) มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบักเท่ากับ .72

2.1.1.2 แบบสอบถามมาตรฐานวัดแบบลิเคอร์ท 4 อันดับเป็นข้อความทั้งทางบวกและทางลบสำหรับวัดการรู้เท่าทันสื่อด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ จำนวน 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบักเท่ากับ .75 และด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน 21 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบักเท่ากับ .84

2.1.2 แบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อเป็นแบบสอบถามมาตรฐานวัดแบบลิเคอร์ท 4 อันดับ จำนวน 21 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบักเท่ากับ .92

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรม คือ ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ ชุดฝึกอบรมนี้พัฒนามาจากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ แนวคิดเกี่ยวกับการคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ การสร้างความตระหนัก กระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติ การควบคุมตนเอง การเสริมสร้างพลังอำนาจ การเรียนรู้โดยใช้โครงการและแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ การกำหนดจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการฝึกอบรมอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการกลุ่มหรือกิจกรรมกลุ่ม

การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อแบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาในด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจ และพฤติกรรม โดยใช้ระยะเวลาในการฝึก 10 กิจกรรม ทุละประมาณ 90-150 นาที และให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลับไปฝึกโดยการควบคุมตนเองในการเลือกรับและใช้สื่อเป็นเวลา 4 สัปดาห์มีการประเมินและรายงานผลการควบคุมตนเองโดยใช้เวลาในการประเมินและรายงานผลครั้งละประมาณ 60 นาที จำนวน 4 ครั้งเป็นเวลา 240 นาที รวม

เวลาในการฝึกอบรมระยะที่ 1 ใช้เวลาทั้งสิ้น 1,440 นาที หรือคิดเป็น 24 ชั่วโมง

ระยะที่ 2 การฝึกทำโครงการที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้จากการได้รับการพัฒนาในระยะที่ 1 ไปประยุกต์ ทดลองใช้ในสถานการณ์จริงเป็นการนำหลักการถ่ายโยงการเรียนรู้มาใช้และได้ใช้แนวคิดการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยใช้โครงการ สำหรับขั้นตอนในการฝึกทำโครงการ “เยาวชนไทยใส่ใจเฝ้าระวังสื่อ” ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การเลือกหัวข้อเรื่องที่จะทำโครงการ (2) การวางแผน (3) การดำเนินการทำโครงการ (4) แสดงผลงาน และ (5) การประเมินผล

หลังจากสร้างชุดฝึกอบรมเสร็จ ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกอบรมดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน ด้านการพัฒนาหลักสูตรและฝึกอบรมและผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาทำการตรวจสอบเนื้อหาชุดฝึกอบรม กิจกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมมากขึ้นก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ หลังจากปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำแล้ว ได้นำไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คนเพื่อเปรียบเทียบผลการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อก่อนและหลังการฝึกอบรม และหาความเหมาะสมด้านระยะเวลา การสื่อความหมายและผลกระทบอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนจะนำไปทดลองใช้จริง

3. การดำเนินการทดลอง

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการวัดตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรจัดประเภทก่อนดำเนินการทดลอง เพื่อจัดกลุ่มนักศึกษาเข้ารับการทดลอง โดยการสุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการตามระดับการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ (สูงและต่ำ) เข้ากลุ่มทดลอง A กลุ่มทดลอง B และกลุ่มควบคุม

3.2 ผู้วิจัยจัดปฐมนิเทศนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อชี้แจงรายละเอียด ความสำคัญ และ

ประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมในโครงการ และสร้างความคุ้นเคยระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการวัดตัวแปรตามคือ การรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้าน ก่อนดำเนินการทดลอง

3.4 ดำเนินการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อในระยะเวลาที่ 1 กับกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์

3.5 ภายหลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อระยะที่ 1 ดำเนินการวัดการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้าน ในกลุ่มทดลอง A กลุ่มทดลอง B และกลุ่มควบคุม

3.6 กลุ่มทดลอง A ดำเนินการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อระยะที่ 2 ฝึกทำโครงการโดยมีระยะเวลา 3 สัปดาห์ ให้เข้าพบกลุ่ม 3 ครั้ง ๆ ละ 1-2 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ระหว่างการเข้าพบกลุ่มจะมีการรายงานผลปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการตามแผนที่แต่ละกลุ่มได้วางแผนไว้ วิทยากรจะให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ การอภิปรายและให้ความรู้เพิ่มเติมตามความต้องการของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม

3.7 เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อระยะที่ 2 การฝึกทำโครงการ ดำเนินการวัดการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้าน ในกลุ่มทดลอง A กลุ่มทดลอง B และกลุ่มควบคุม

3.8 เมื่อสิ้นสุดการฝึกทำโครงการแล้ว 1 เดือน ดำเนินการวัดการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้านในกลุ่มทดลอง A กลุ่มทดลอง B และกลุ่มควบคุม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.9 ข้อมูลที่ได้จากการทดลองนี้ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปร 3 ทางแบบวัดซ้ำ (Three Way MANOVA, Repeated Measures (Two between subject factors and one within subject factor) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการฝึกอบรมระดับการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ และครั้งของการวัดต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในด้านการคิด วิจยารณญาณ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การรู้เท่าทันสื่อไม่มีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบการฝึกอบรม ระดับของการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ และครั้งของการวัด

2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครั้งของการวัดกับรูปแบบการฝึกอบรมต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในด้านการคิดวิจยารณญาณ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงทำการทดสอบอิทธิพลย่อยของการรู้เท่าทันสื่อระหว่างครั้งของการวัดกับรูปแบบการฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์พบว่า

2.1 ภายหลังจากการฝึกอบรมระยะที่ 1 นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 2 ระยะ (กลุ่มทดลอง A) และนักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อเฉพาะในระยะที่ 1 (กลุ่มทดลอง B) มีคะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิด วิจยารณญาณและด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อ (กลุ่มควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 2 ระยะ (กลุ่มทดลอง A) มีคะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อ (กลุ่มควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ภายหลังจากการฝึกอบรมระยะที่ 2 (การฝึกทำโครงการ) นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 2 ระยะ (กลุ่มทดลอง A) มีคะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจยารณญาณ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้รับ

การฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อ (กลุ่มควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 หลังการฝึกทำโครงการแล้ว 1 เดือน นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 2 ระยะ (กลุ่มทดลอง A) และนักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อเฉพาะในระยะเวลาที่ 1 (กลุ่มทดลอง B) มีคะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์สูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อ (กลุ่มควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 2 ระยะ (กลุ่มทดลอง A) มีคะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ ภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1, ภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 2 และติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ในระบะติดตามผลสูงกว่าภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อเฉพาะในระยะเวลาที่ 1 (กลุ่มทดลอง B) มีคะแนนเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ ภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1 , ภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 2 และติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

สมมติฐานการวิจัย มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรูปแบบการฝึกอบรม การรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อกับครั้งของการวัดต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในด้านการคิดวิจารณ์ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการฝึกอบรมระดับการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ และครั้งของการวัดต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในด้านการคิดวิจารณ์ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ และด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การรู้เท่าทันสื่อไม่มีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบการฝึกอบรม ระดับของการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อและครั้งของการวัด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน อาจเป็นเพราะว่าการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อหากอยู่ตามลำพังจะส่งผลต่อกระบวนการคิดและการเลือกกระทำพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกันแต่เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับรูปแบบการฝึกอบรมและครั้งของการวัดอาจมีผลให้ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของปฏิสัมพันธ์ ในกรณีของการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อนั้นถ้าวิเคราะห์โดยลำพัง พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อสูงมีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างจากนักศึกษากลุ่มทดลองที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในกระบวนการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ ได้มีการนำเอาแนวคิดหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจมาใช้ ซึ่งหลักการดังกล่าวอาจมีส่วนทำให้นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการตระหนักรู้ในศักยภาพและความสามารถของตนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้นำเอาแนวคิดการควบคุมตนเองมาใช้โดยให้นักศึกษาทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของตนเอง เป็นข้อมูลป้อนกลับที่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมในการเลือกรับและใช้สื่อของนักศึกษาระบวนการพัฒนาในส่วนนี้นอกจากจะมีผลต่อการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อแล้วยังอาจส่งผลต่อการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อให้สูงขึ้นด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มทดลองที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อต่ำเมื่อได้รับการฝึกอบรมอาจมีผลทำให้การรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อเพิ่มสูงขึ้นได้

นอกจากนี้ จากการที่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มอาสาสมัครซึ่งใช้คำมัธยฐานในการแบ่งกลุ่มการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อ จึงอาจเป็นเหตุให้การรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อไม่ส่งผลตามแนวคิดทฤษฎีอันเนื่องมาจากกลุ่มที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อสูงและต่ำไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน เนื่องจากคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำมีการเกาะกลุ่มคะแนนกันกับคำมัธยฐาน

ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงทำให้ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการฝึกอบรม การรับรู้ความสามารถของตนในการใช้สื่อและครั้งของการวัดที่มีต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา

2. พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครั้งของการวัดกับรูปแบบการฝึกอบรมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา ด้านการคิดวิจารณ์ญาณ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณ การตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพจะแตกต่างกันไปตามรูปแบบการฝึกอบรมและครั้งของการวัด ดังนั้นจึงทำการทดสอบที่เรียกว่าการวิเคราะห์อิทธิพลย่อยของการรู้เท่าทันสื่อระหว่างครั้งของการวัดกับรูปแบบการฝึกอบรม ผลการทดสอบพบอิทธิพลระหว่างกลุ่มและอิทธิพลภายในกลุ่ม ดังนั้นจะนำเสนอสรุปผลและการอภิปรายผลจำแนกตามครั้งของการวัด ดังนี้

2.1 การวัดครั้งที่ 2: ภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มทดลอง A และกลุ่มทดลอง B ที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อในระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านการคิดความรู้สึก/จิตใจและพฤติกรรม มีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณ และ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 และในกลุ่มทดลอง A มีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ทั้งกลุ่มทดลอง A และกลุ่มทดลอง B มีการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้าน ภายหลังจากการฝึกอบรมระยะที่ 1 สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อในระยะที่ 1 ซึ่งเป็นพัฒนาทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ ได้รับการพัฒนาทั้งในด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจ และพฤติกรรม สามารถพัฒนาให้นักศึกษามีการรู้เท่าทันสื่อสูงขึ้นได้ และผลการวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นว่าชุดฝึกอบรมที่สร้างขึ้นเป็นชุดฝึกอบรมที่พัฒนาการรู้เท่าทันสื่อได้เพราะสร้างขึ้นตามหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยบูรณาการหลักของการพัฒนาด้านการคิด ความรู้สึก/จิตใจและพฤติกรรมเข้ากับเนื้อหาแนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อที่นักศึกษานำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบราวน์(Brown, 1998)ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า โปรแกรมการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อที่มีประสิทธิภาพควรจะมีการพัฒนาทั้งในด้านการคิดหรือกระบวนการทางปัญญา การพัฒนาด้านความรู้สึกหรือด้านจิตใจ และการพัฒนาทักษะทางพฤติกรรมโดยโปรแกรมที่สร้างขึ้นควรจะเน้นการเตรียมผู้รับสื่อให้ได้รับการพัฒนากระบวนการคิดโดยสนับสนุนการใช้การคิดวิจารณ์ญาณ (Brown, 1998 citing Bruner, 1962 ; Sample, 1979) ทั้งนี้กิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นกิจกรรมที่ได้ให้นักศึกษามีส่วนร่วม ได้ฝึกคิดเป็นรายบุคคลและฝึกคิดในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ฝึกลงมือปฏิบัติในหลายรูปแบบทั้งกิจกรรมกลุ่มที่มีการอภิปรายกลุ่ม การคิดคำขวัญ คิดบทละครและนำมาแสดงบทบาทสมมติและกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง การเขียนจดหมายตรวจสอบสื่อ การฝึกสังเกตและตั้งคำถามกับสื่อ และการฝึกควบคุมตนเองในการเลือกรับและใช้สื่อเป็นเวลา 4 สัปดาห์โดยมีวิทยากรเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการคิด

และเป็นผู้อำนวยการร่วมในการจัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาเพื่อกระตุ้น กระบวนการเรียนรู้ด้วยการเลือกสื่อและเนื้อหาในสื่อที่ นักศึกษาสนใจ ให้การสนับสนุนข้อมูลความรู้ การฝึก ทักษะ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ข้อมูลป้อนกลับ เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมได้สร้างการเรียนรู้จากการ สนทนา มีอิสระในการเลือก ตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมดึงศักยภาพในตนเองออกมาโดยให้แสดงความคิดเห็น ทักษะความสามารถอย่างเต็มที่ และมีส่วนร่วม ในกระบวนการต่างๆ ของการทำกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรม เหล่านี้สามารถพัฒนากระบวนการในการเปลี่ยนแปลง การรู้คิด เจตคติ และแบบแผนพฤติกรรม นอกจากนี้ รูปแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจ ประทับใจ เกิดความสนุกสนานและมีเจตคติที่ดีต่อการ ฝึกอบรม ทั้งนี้เมื่อ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความ เข้าใจที่ถูกต้อง มีเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่ทำการฝึกอบรม และได้ฝึกปฏิบัติด้วยกรลงมือกระทำด้วยตนเองก็ย่อม นำสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลือกรับและใช้ สื่อมวลชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.2 การวัดครั้งที่ 3 : ภายหลังจากฝึกอบรม ระยะเวลาที่ 2

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การวัดการ รู้เท่าทันสื่อครั้งที่ 3 : ภายหลังจากฝึกอบรมระยะเวลาที่ 2 กลุ่ม ทดลอง A ซึ่งได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทัน สื่อทั้ง 2 ระยะเวลา มีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิด วิเคราะห์วิจารณ์ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อและ ด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่า กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลภายในกลุ่มทดลอง A ยังพบว่า กลุ่มทดลอง A มีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อ ด้านการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ด้านการตระหนักถึงผลกระทบ ของสื่อ และ ด้านการเลือกรับ และ ใช้สื่ออย่างมี ประสิทธิภาพภายหลังจากฝึกอบรมระยะเวลาที่ 2 สูงกว่าก่อน การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมี

คะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้านภายหลังจาก ฝึกอบรมระยะเวลาที่ 2 เพิ่มขึ้นจากภายหลังจากฝึกอบรม ระยะเวลาที่ 1 แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่กลุ่ม ทดลอง B มีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิด วิเคราะห์วิจารณ์และด้านการเลือกรับและใช้สื่อมวลชนอย่าง มีประสิทธิภาพภายหลังจากฝึกอบรมระยะเวลาที่ 2 ลดลงจาก การวัดเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมระยะเวลาที่ 1 อย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า การฝึกอบรมในระยะเวลาที่ 2 ซึ่งเป็นการฝึกทำโครงการสามารถพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ ของนักศึกษากลุ่มทดลอง A ได้ เนื่องมาจากการเปิด โอกาสให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติด้วยการทำโครงการ และให้อิสระในการทำโครงการโดยให้เลือกรับและหัวข้อ เรื่องที่จะทำการศึกษาในโครงการตามความสนใจและให้ มีส่วนร่วมในการทำโครงการทุกขั้นตอน จากการได้สร้าง ความรู้ด้วยตนเองนี้จึงทำให้ความรู้ที่มีคุณค่าต่อชีวิต และได้นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันต่อไปได้

ผลการวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การฝึก ทำโครงการมีผลทำให้การรู้เท่าทันสื่อมีความคงทน มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกทำโครงการ หากมีการ สนับสนุนให้พัฒนาการรู้เท่าทันสื่ออย่างต่อเนื่องโดยให้ได้ ฝึกลงมือปฏิบัติด้วยการทำโครงการ ให้อิสระในการเรียนรู้ นำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ก็ จะทำให้การเรียนรู้ที่มีความคงทนและมีการพัฒนาได้ อย่างต่อเนื่องต่อไป นอกจากนี้การที่นักศึกษาได้รับ ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่มีระยะเวลาเพิ่มขึ้นก็ทำให้ การเรียนรู้มีพัฒนาการและมีความคงทน ซึ่งผลการวิจัย ดังกล่าวก็สอดคล้องกับงานวิจัยของฟูเออร์สไตน์ (Feuerstein, 1999) ที่พบว่า เมื่อผู้เรียนผ่านประสบการณ์ การเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อมากขึ้น เข้าร่วมหลักสูตร เป็นเวลานานขึ้นจะมีความสามารถในการวิเคราะห์สื่อ และมีทักษะการคิดวิเคราะห์วิจารณ์เพิ่มมากขึ้น การที่กลุ่ม ทดลอง A ได้รับการฝึกอบรมในระยะเวลาที่ 2 ซึ่งเป็นการฝึก ทำโครงการโดยนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมระยะเวลาที่ 1 มาใช้ในการทำโครงการและได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริง ทำ

ให้ความคงทนของการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้านมากกว่ากลุ่มทดลอง B และกลุ่มควบคุม ส่วนกลุ่มทดลอง B ที่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะในระยะเวลาที่ 1 เท่านั้นมีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณ และด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพลดลงจากภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1 แสดงให้เห็นว่า เมื่อไม่ได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องโดยเน้นการฝึกปฏิบัติจากการให้ทำโครงการมีผลให้การรู้เท่าทันสื่อทั้ง 2 ด้านนี้คงอยู่น้อยกว่ากลุ่มทดลอง A

2.3 การวัดครั้งที่ 4 : ติดตามผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มทดลอง A และ กลุ่มทดลอง B มีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อทั้ง 3 ด้านในระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อในแต่ละระยะจะพบว่ามีความสูงขึ้นตามครั้งของการวัด นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมยังพบอีกว่า ในระยะติดตามผล กลุ่มทดลอง A และ กลุ่มทดลอง B ยังคงมีคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่านักศึกษาในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่คะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการตระหนักถึงผลกระทบของสื่อ และด้านการเลือกรับและใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพก็มีค่าสูงกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ การที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณของกลุ่มทดลอง A ในระยะติดตามผลเพิ่มขึ้นจากภายหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 น่าจะอธิบายได้ว่า หลังจากการฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อ สิ่งที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาในกลุ่มทดลอง A คือ ปัญญาที่เกิดจากการตกผลึกของประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล การประเมิน เป็นต้น ซึ่งนักจิตวิทยาเรียกปัญญานี้ว่า ปัญญาที่ผ่านการเจียระไน (Crystallized Intelligence) (อารี พันธุ์ณี, 2534 : 55) ปัญญาลักษณะนี้มีความคงทน เพราะเป็นความเข้มแข็งจากฐานภายในจึงทำให้นักศึกษาในกลุ่ม

ทดลอง A มีการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณในระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่าระยะหลังการฝึกอบรมระยะที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยดังกล่าวที่นำเสนอมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชุดฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อให้นักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความคงทนในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อให้นักศึกษาได้เป็นอย่างดี ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมา ที่พบว่าการรู้เท่าทันสื่อสามารถพัฒนาได้โดยการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม การเข้าร่วมติดตามตรวจสอบสื่อ (Gathercoal, 1991; อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์ 2543; อ้างอิงจาก Austin, & Johnson, 1997 ; Hobbs, 1998) การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้โดยการเรียนรู้และมีการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง (Potter, 1998)

นอกจากนี้ ผลการศึกษาในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการรู้เท่าทันสื่อด้านการคิดวิจารณ์ญาณมีการพัฒนาอย่างเด่นชัดที่สุด มีความคงทนและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ เพราะจากการศึกษาแนวคิดเรื่องของการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อทั้งในและต่างประเทศ พบว่า การสอนการรู้เท่าทันสื่อไม่เพียงแต่การบรรยายหรือสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสื่อ แต่ต้องสนใจพัฒนาทักษะที่จะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้รับสื่อให้มีศักยภาพมากขึ้น โดยเครื่องมือสำคัญในการทำให้บุคคลเป็นผู้รู้เท่าทันสื่อได้ก็คือ การคิดวิจารณ์ญาณ (Considine, 1995 ; Potter, 1998 ; Brown, 1998 ; Worsnop, n.d.; เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2540; พรทิพย์ เย็นจะบก, 2547) ในการฝึกอบรมครั้งนี้ได้พัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณโดยบูรณาการเข้ากับแนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อผ่านกิจกรรมการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อในระยะที่ 1 ซึ่งได้เน้นกิจกรรมการพัฒนาด้านการ

คิดอย่างหลากหลาย อาทิ การอภิปรายกลุ่ม การฝึกสังเกตและตั้งคำถามกับสื่อ การใช้กรณีศึกษา การฝึกคิดรายบุคคล ฝึกคิดในกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ ฯลฯ และได้มีการฝึกทำโครงการซึ่งเป็นกระบวนการที่นักศึกษาจะได้รับ การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงซึ่งนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองอันจะทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. ในการนำชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อไปใช้ วิทยากรหรือผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรศึกษาทำความเข้าใจแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่นำมาใช้การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อทั้งในเรื่องของการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ กระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติ การควบคุมตนเอง แนวคิดหลักของการรู้เท่าทันสื่อ การเรียนรู้โดยใช้โครงการให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งควรมีความรู้พื้นฐานทางจิตวิทยา การฝึกอบรม การจัดกิจกรรมกลุ่ม การเสริมสร้างพลังอำนาจ เพราะจะช่วยให้ผลของการฝึกอบรมประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาในระยะแรกของการฝึกอบรมควรเป็นการพัฒนากระบวนการทางความรู้สึกรู้สึก/จิตใจ ให้เห็นถึงผลดีและผลเสียของการเลือกรับและใช้สื่อที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ อันจะนำไปสู่การสร้างความตระหนัก การเปลี่ยนแปลงเจตคติ และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมตามมาในที่สุด

3. ชุดฝึกอบรมนี้สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้โดยตรงหรือบูรณาการสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ อาทิ รายวิชาพฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิต การคิดและการตัดสินใจ เป็นต้น หรือนำไปบรรจุเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักศึกษา

4. เนื้อหาและเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมสามารถเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

5. ผู้บริหารสถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยถือว่าเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในยุคสังคมสารสนเทศที่มีข้อมูลข่าวสารมากมายท่วมทับทั้งที่มีประโยชน์และไร้ประโยชน์

6. องค์กรภาครัฐควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมการจัดทำนโยบาย และสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดทำโครงการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนไทยในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข

7. องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อหรือดูแลติดตามตรวจสอบการทำงานของสื่อควรมีการผลิตรายการหรือเนื้อหาสื่อที่สอนให้ประชาชนรู้เท่าทันสื่อมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การรู้เท่าทันสื่อสามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกอบรม ดังนั้น ควรสร้างและพัฒนาชุดฝึกอบรมและนำไปทดลองใช้กับนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้ชุดฝึกอบรมที่จะนำไปใช้พัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกช่วงอายุ

2. ผลการวิจัย พบว่า การวัดผลในระยะหลังการฝึกอบรมระยะที่ 2 กับระยะติดตามผล ซึ่งมีระยะห่างกัน 1 เดือนไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะต้องวัดผลระหว่างหลังการฝึกอบรมจนถึงระยะติดตามผลอย่างน้อยประมาณ 2-3 เดือนเพื่อติดตามผลระยะยาวว่าการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาที่พัฒนาไปแล้วยังคงอยู่กับนักศึกษาหรือไม่

3. ควรมีการพัฒนาแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อให้เป็นเครื่องมือวัดมาตรฐานซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

4. ควรนำชุดฝึกอบรมชุดนี้ไปทดลองทำการวิจัยอีกครั้ง โดยทำการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนของกิจกรรมการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อด้านพฤติกรรม โดยขยาย

ระยะเวลาในการฝึกควบคุมตนในการเลือกรับและใช้สื่อ
ให้มีระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น

5. ควรจัดให้มีกลุ่มตัวอย่างในจำนวนที่มากขึ้น
เพื่อจะได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ความสามารถ

เอกสารอ้างอิง

พรทิพย์ เย็นจะบก.(2547).*การพัฒนาองค์ความรู้การ
รู้เท่าทันสื่อ: แนวคิด หลักการ และกรณีศึกษา
การรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพฯ :*
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ.

รตี ธนารักษ์.(2544).*การเปิดรับชมโฆษณาทางโทรทัศน์
ของนักศึกษาอุดมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่.
ปัญหาพิเศษ ศศ.ม. (นิเทศศาสตร์).เชียงใหม่ :*
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.ถ่าย
เอกสาร.

ราไฟ เกตุดี.(2537,ตุลาคม).Teen Boomจับหัวใจวัยรุ่นให้อยู่
หมัด. *คู่แข่งรายปักษ์*.(172), 143-152.

อดุลย์ เพียรรุ่งโรจน์.(2543). *การศึกษาแนวคิดเพื่อ
กำหนดตัวแปรความรู้เท่าทันสื่อสำหรับการ
วิจัย สื่อสารมวลชน.วิทยานิพนธ์ ว.ม
(สื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.*

อารี พันธุ์มณี.(2546).*จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการ
สอน.กรุงเทพฯ :ไยใหม่.*

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์.(2540).*การวิเคราะห์ระดับมีเดีย
ลิตเตอเรซีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาใน
ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (เทคโนโลยี
และสื่อสารการศึกษา).กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

Baran ,Stanley.J.(2004).*Introduction to Mass
Communication. 3rd ed. Boston : McGraw Hill.*

Brown,James.A.(1998,Winter). Media Literacy
Perspective. *Journal of Communication.*
New York.48 (1):44-57.

ของตนในการใช้สื่อโดยสามารถแบ่งกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำที่มี
ความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจนมาเข้ารับการทดลอง

Buckingham,David.(2005,September).Media
Literacy. Retrieved January 29 ,2006
from [www.medienpaed.com/05-
1/Buckingham 05-1.pdf](http://www.medienpaed.com/05-1/Buckingham%2005-1.pdf).

Considine ,M.D. (1995,July-August). Are We There?
An Update on the Media Literacy
Movement. *Educational Technology* , 32-41.

Feuerstein, Mira.(1999).Media Literacy in Support
of Critical Thinking. *Journal of
Educational Media.* 24(1) , 43-54.

Gathercoal , Paul.Henry. (1991). Media Literacy
and Children's Comprehension of
*Television Advertisements and
Persuasive Written Text.* Dissertation
Abstracts International. Retrieved from
<http://info.arc.dusit.ac.th/dao/detail.nsp>.

Halliday,Adele;&Blackburn,Doug.(2003). *Media
Literacy for Global Citizenship.* Retrieved August
15,2005 ,from
[www.worldvision.ca/home/media/Media Lit.pdf](http://www.worldvision.ca/home/media/MediaLit.pdf).

Hobbs,Renee.(1998). Research Instructional
Practices in Media Literacy and Their
Impact on Students' Learning. *Journal of
Communication.* Retrieved January 29
,2006 from [http://internet.uoregon.edu/
Medialit/FA/mlhobbs/instpractice.html](http://internet.uoregon.edu/MediaLit/FA/mlhobbs/instpractice.html).

Potter,W.James.(1998).*Media Literacy.* California :
Sage.

_____.(2005). *Media Literacy.* 3 rd.ed. California :
Sage.

Thoman, Elizabeth.(2003). Skill & Strategies for
Media Education. Center for Media
Literacy.Retrieved August15,2005 ,from
<http://www.medialit.org>.

Worsnop,Christ.M.Media *Literacy Through Critical
Thinking : Teacher Materials*. Retrieved
August 15,2005 ,from [www.
nwmedialiteracy.org](http://www.nwmedialiteracy.org).